

Lập trình hướng đối tượng và C++

Bài 4: Đối tượng và lớp

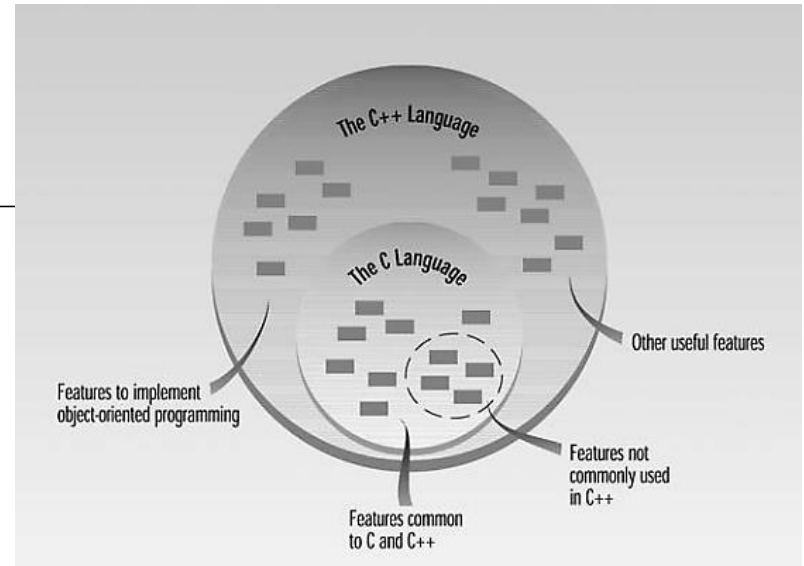
TS. Nguyễn Hiếu Cường

Bộ môn CNPM, Khoa CNTT, Trường Đại học GTVT

Email: cuonggt@gmail.com

Nội dung đã học

- Các kiểu lập trình (paradigms)
  - Hưởng chức năng (function-oriented)
  - Hưởng đối tượng (object-oriented)
- Hàm trong C++
  - Xây dựng hàm và sử dụng hàm (gọi hàm – calling function)
  - Tham số (đối): biến thông thường, con trỏ hoặc biến tham chiếu
  - Truyền tham số: call by value, call by pointer, call by reference
  - Đối có giá trị mặc định (default arguments)
  - Định nghĩa chồng hàm (function overloading)

Nội dung chính

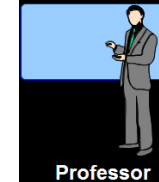
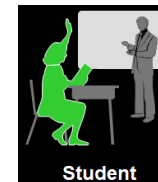
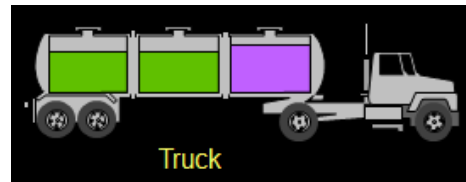
---

1. Giới thiệu môn học
2. Các khái niệm cơ bản
3. Hàm trong C++
- 4. Đối tượng và lớp**
5. Định nghĩa chồng toán tử
6. Hàm tạo và hàm huỷ
7. Dẫn xuất và thừa kế
8. Tương ứng bội
9. Khuôn hình (templates)

Đối tượng

- Thế giới thực bao gồm các *đối tượng* (object)!

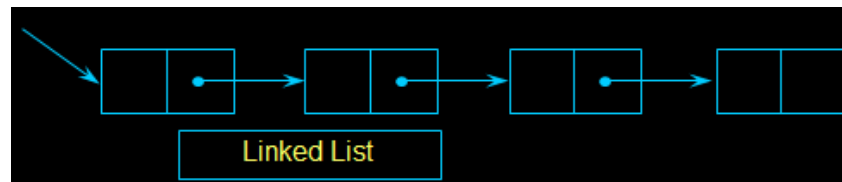
- Đối tượng vật lý

- Đối tượng khái niệm

- Đối tượng phần mềm

- Mỗi đối tượng gồm các *thuộc tính* và các *thao tác*.

Lớp

- Lớp (class): định nghĩa trừu tượng (abstract definition) của các đối tượng có cùng những đặc tính chung
- Đối tượng (object): thể hiện cụ thể (instance) của một lớp
- Tác dụng của lớp?
- Liên hệ với các khái niệm đã biết
  - Lớp $\approx$ Kiểu
  - Đối tượng $\approx$ Biến

Đối tượng và lớp

- Đối tượng $\equiv$ Biến đối tượng
  - Các đối tượng được cấp bộ nhớ sau khi được tạo (khai báo hoặc new)
- Các đối tượng độc lập với nhau
  - Các đối tượng của cùng một lớp thì có các thuộc tính giống nhau
  - Nhưng giá trị các thuộc tính khác nhau ở các đối tượng
- Các đối tượng của cùng lớp sử dụng chung các hàm thành phần
  - Hàm thành phần của lớp được chia sẻ giữa các đối tượng của lớp
  - Không có xung đột vì mỗi thời điểm chỉ có một hàm được thực hiện

Khai báo lớp

- Lớp cần khai báo trước khi sử dụng

```
// Khai báo lớp
class tên_lớp
{
[private:]
    // Khai báo các thành phần dữ liệu
public:
    // Khai báo các phương thức
};
```

Các thành phần của lớp

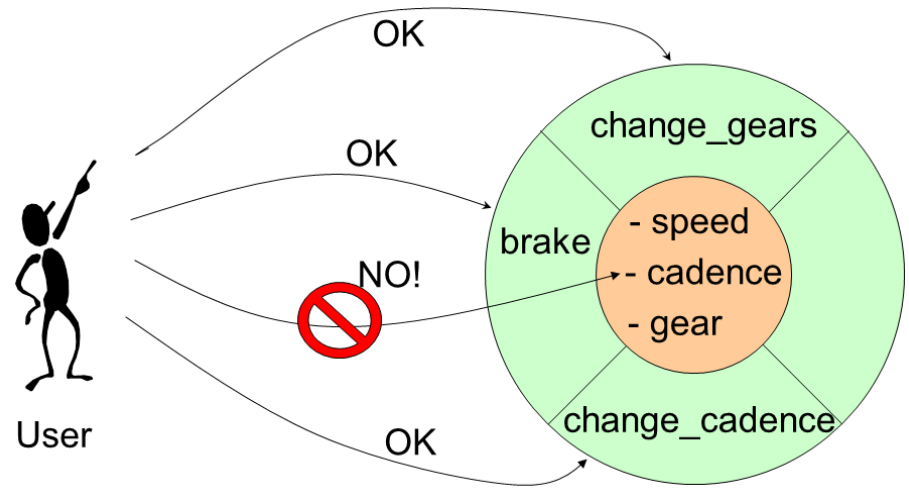

- Mỗi thành phần của lớp có phạm vi truy cập nhất định
- Phạm vi truy cập xác định bởi các từ khóa:
  - **private**
Không thể truy nhập trực tiếp từ bên ngoài lớp, là chế độ mặc định
  - **public**
Có thể truy nhập trực tiếp từ bên ngoài lớp
  - **protected**
Tương tự như private, ngoại trừ với các lớp dẫn xuất

Ví dụ (lớp)

```
class Bicycle
{
private:
    float speed;
    float cadence;
    int gear;
public:
    void change_gears(int gear);
    void brake();
    void chage_cadence(float cadence);
};
...
Bicycle b;
b.brake();
b.cadence = 5;           // Error
b.change_cadence(5);      // OK
```


Ví dụ

- Kết quả của chương trình?

```
class A {  
public:  
    int x;  
};  
  
int main() {  
    A d;  
    d.x = 50;  
    cout<< d.x;  
}
```

- Chương trình có lỗi, tại sao?

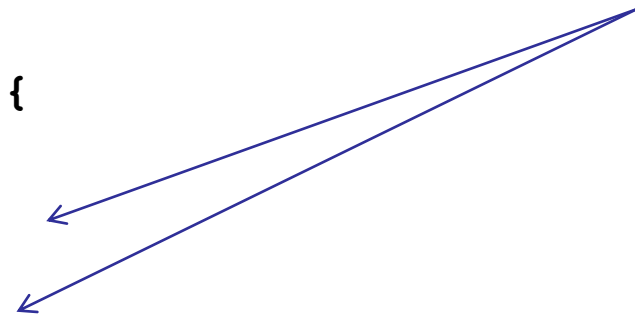
```
class A {  
  
    int x;  
};  
  
int main() {  
    A d;  
    d.x = 50;  
    cout<< d.x;  
}
```

Phạm vi của các thành phần trong lớp

- Dữ liệu thường là riêng (private) để đảm bảo tính bảo mật
- Để truy nhập các thành phần riêng của một lớp cần thông qua các phương thức của lớp đó

```
class A {  
    int x;  
public:  
    void nhap() { cin >> x; }  
    void xuat() { cout << x; }  
};  
int main() {  
    A d;  
    d.nhap();  
    d.xuat();  
}
```

Truyền thông điệp (message passing)
nhap() và xuat() cho đối tượng d

Biến đối tượng

- Khai báo biến đối tượng
Tên_lớp Tên_đối_tượng ;
- Truy nhập vào thành phần của đối tượng
Tên_đối_tượng . Tên_thành_phần
- Truyền thông điệp cho một đối tượng
Tên_đối_tượng . Tên_phương_thức(...)

Ví dụ:

A x;

x.nhap();   // truyền thông điệp nhap() cho đối tượng a

Con trỏ đối tượng

- Con trỏ đối tượng chứa địa chỉ của biến đối tượng
- Khai báo con trỏ đối tượng

`Tên_lớp *Tên_con_trỏ;`

- Sử dụng con trỏ đối tượng

`Tên_con_trỏ -> Tên_thành_phần`

Ví dụ:

```
A  x, *p;  
x.nhap();      // Truy nhập vào thành phần qua đối tượng  
p = &x;  
p -> nhap();    // Truy nhập vào thành phần qua con trỏ đ/t
```

Ví dụ

```
#include <iostream>
using namespace std;
// Khai báo lớp
class DIEM
{
    int x, y;
public:
    void nhapsl();
    void hien();
};

// Định nghĩa các phương thức
...
```

```
int main()
{
    DIEM *p;
    int i, n;
    cout << "So diem: ";
    cin >> n;
    p = new DIEM[n+1];
    for (i= 1; i<= n; ++i)
        p[i] -> nhapsl();
    for (i= 1; i<= n; ++i)
        p[i] -> hien();
}
```

Ví dụ (lớp PS)

- Xây dựng lớp Phân số (PS) có
  - Các thành phần dữ liệu (private): ts, ms
  - Các phương thức (public): nhap(), xuất() và nhan()

Viết hàm main() để sử dụng lớp PS trên: nhập vào hai phân số, thực hiện nhân hai phân số đó, sau đó in phân số tích ra màn hình (không cần tối giản phân số).

Ví dụ

Xây dựng lớp Điểm, gồm:

- Dữ liệu (private): hoành độ, tung độ
- Các phương thức (public):
  - Nhập điểm
  - Xuất điểm ra màn hình theo dạng (*hoành độ, tung độ*)
  - Tính khoảng cách giữa hai điểm

Xây dựng hàm main():

- Nhập tọa độ ba điểm
- In ra màn hình tọa độ ba điểm đó
- Tính chu vi và diện tích của tam giác có các đỉnh là ba điểm trên

Con trỏ *this*

- C++ cung cấp một từ khóa *this* để thể hiện
  - Để trỏ đến *đối tượng hiện tại* (current object) và nó được truyền như một đối ẩn tới các hàm thành phần của lớp
  - Con trỏ *this* chứa địa chỉ bộ nhớ của đối tượng hiện tại
  - Con trỏ *this* thường không được thể hiện tường minh

```
void PS::nhap()  
{  
    cout << "Nhap phan so: ";  
    cin >> ts >> ms;           // cin >> this-> ts >> this-> ms;  
}
```

Ví dụ

```
#include <iostream>
using namespace std;
class Test {
    int x;
public:
    Test(int x1 = 0 ) { x = x1; }
    void print();
};
void Test::print() {
    cout << "          x = " << x << endl;
    cout << "  this->x = " << this->x << endl;
    cout << "(*this).x = " << (*this).x;
}
int main()
{
    Test testObject(12); // gọi hàm tạo 1 đối
    testObject.print();
}
```

Ví dụ

```
// Con trỏ this cần tường minh
#include <iostream>
#include <math.h>
using namespace std;
class DIEM
{
private:
    float x, y ;
public:
    void nhaps1() { ... }
    float kc(DIEM d2);
    float chuvi(DIEM d2, DIEM d3);
};
float DIEM::kc(DIEM d2)
{
    return(sqrt(...));
}
```

```
float DIEM::chuvi(DIEM d2, DIEM d3)
{
    float t= 0;
    t+= d2.kc(d3);
    t+= d3.kc(*this);
    t+= (*this).kc(d2);
    return t;
}
int main()
{
    DIEM d1, d2, d3;
    d1.nhaps1();
    d2.nhaps1();
    d3.nhaps1();
    cout<<"Chu vi tam giac = ";
    cout<<d1.chuvi(d2, d3);
}
```

Bài tập (Xây dựng lớp)

Hãy xây dựng lớp Phân số (PS) có:

- Các thành phần dữ liệu (private): ts, ms
- Các phương thức (public):
  - nhap(),
  - xuất() [dạng ts/ms],
  - nhan() để nhân hai phân số (yêu cầu: phương thức có 1 đối),
  - cong() để cộng hai phân số (yêu cầu: phương thức có 2 đối).

Xây dựng hàm main() trong đó sử dụng lớp PS (yêu cầu: phân số in ra dưới dạng đã *tối giản*)

Hàm bạn

- Vấn đề:
  - Mỗi hàm thành phần (phương thức) chỉ có thể truy nhập vào thành phần riêng của lớp mà nó thuộc vào
  - Làm sao truy nhập vào thành phần riêng của nhiều lớp?
- Giải pháp: Dùng **hàm bạn** (friend function)
  - Là một hàm độc lập, không phải phương thức của lớp
  - Có thể truy nhập vào các thành phần riêng của lớp mà nó làm bạn

```
class A
{
    friend void f(...);    // f là bạn của lớp A
};
```

Hàm bạn của nhiều lớp

Một hàm có thể đồng thời là bạn của nhiều lớp

```
class A
{
    friend    void    f(...); // f là bạn của lớp A
};
```

```
class B
{
    friend    void    f(...); // f là bạn của lớp B
};
```

Ví dụ

```
// cộng hai số phức là phương thức
class SP {
    double a;
    double b;
public:
    SP cong(SP u2);
};
SP SP::cong(SP u2) {
    SP t;
    t.a = a + u2.a;
    t.b = b + u2.b;
    return t;
}
int main() {
    SP u, u1, u2;
    u = u1.cong(u2);
    ...
}
```

```
// cộng hai số phức dùng hàm bạn
class SP {
    double a;
    double b;
public:
    friend SP cong(SP u1, SP u2);
};
SP cong(SP u1, SP u2) {
    SP t;
    t.a = u1.a + u2.a;
    t.b = u1.b + u2.b;
    return t;
}
int main() {
    SP u, u1, u2;
    u = cong(u1, u2);
    ...
}
```

Ví dụ (hàm bạn của nhiều lớp)

```
#include <iostream>
using namespace std;
class B;
class A
{
    float X;
public:
    A() { X = 5.0; }
    friend float Init(A,B);
};
class B
{
    float Y;
public:
    B() { Y = 1.0; }
    friend float Init(A,B);
};
```

```
float Init(A a, B b)
{
    return a.X + b.Y;
}

int main()
{
    A a;
    B b;
    cout << Init(a, b);
}

// Kết quả = ?
// 6
```


Lớp bạn

- Lớp A là bạn của lớp B: Các phương thức của lớp A đều là bạn của lớp B

```
class B
{
    ...
    friend class A ;// Lớp A là bạn của B nên:
                    // các phương thức của A đều là bạn của B
};
```

- Các tính chất của lớp bạn:
  - Một lớp có thể là **bạn của nhiều lớp** khác nhau
  - **Không xđng**: A là bạn của B không có nghĩa B cũng là bạn của A
  - **Không bắc cầu**: A là bạn của B, B là bạn của C không có nghĩa A là bạn của C

Các lớp là bạn của nhau

Để khai báo lớp này là bạn của lớp kia, ta viết theo mẫu sau:

```
class B ;  
class A  
{  
    ...  
    friend class B ;    // Lớp B là bạn của A  
};  
class B  
{  
    ...  
    friend class A ;    // Lớp A là bạn của B  
};
```

Ví dụ

```
class A {
    int a;
public:
    A() { a = 0; }
    friend class B;    // Friend class
};

class B {
    int b;
public:
    void showA(A& x) {
        // Since B is friend of A, it can access private members of A
        cout << "A::a = " << x.a;
    }
};

int main() {
    A a;
    B b;
    b.showA(a);
}
```

A::a = 0

Tóm tắt

- Khái niệm về đối tượng và lớp
- Khai báo và định nghĩa lớp
- Các thành phần của lớp
- Biến đối tượng và con trỏ đối tượng
- Con trỏ *this*
- Hàm bạn và lớp bạn

Bài tập

---

1. Xây dựng lớp Số phức (SP) có:

- Các thành phần dữ liệu (private): phần thực và phần ảo
- Các phương thức (public): nhập(), xuất() và cong()
- Xây dựng hàm main() trong đó sử dụng lớp SP.

2. Xây dựng lớp Điểm có:

- Dữ liệu (private) gồm: hoành độ, tung độ
- Các phương thức (public):
  - Hàm nhập(), xuất() theo dạng (*hoành độ, tung độ*)
  - Hàm thành phần kc() tính khoảng cách từ một điểm đến gốc tọa độ
  - Hàm thành phần kc(Diem d) để tính khoảng cách giữa hai điểm
  - Hàm bạn kc(Diem d1, Diem d2) để tính khoảng cách giữa hai điểm d1 và d2
  - Xây dựng hàm main() để sử dụng lớp trên.

Bài tập

---

3. Xây dựng lớp Điểm, gồm:

- Dữ liệu (private): hoành độ, tung độ
- Các phương thức (public):
  - Nhập điểm, Xuất điểm ra màn hình theo dạng (*hoành độ, tung độ*)
  - Tính khoảng cách giữa hai điểm

Xây dựng hàm main():

- Nhập tọa độ ba điểm và tính diện tích của tam giác có các đỉnh là ba điểm trên.
- Nhập tọa độ của n điểm và tính độ dài đường gấp khúc lần lượt đi qua các điểm $1, 2, 3, \dots, n-1, n$.

Bài tập

---

4. Xây dựng lớp DT (Đa thức), trong đó:

- Các thuộc tính:

int n;   // là bậc của đa thức

float *a;   // là con trỏ xác định vùng bộ nhớ chứa các hệ số

- Phương thức nhập() để nhập các hệ số của đa thức; xuất() để in các hệ số của đa thức ra màn hình; gia_tri(t) để tính giá trị của đa thức tại $x = t$.